

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ЕКОНОМИЈА НА
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

Сектор за претприемништво и конкурентност

**ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА
СЕКТОРОТ НА МСП
ЗА 2008 ГОДИНА**

Ноември 2009

Авторските права на овој извештај ги задржува Министерството за економија
Барањата за користење на овој документ во целост или на делови од истиот се доставуваат до Министерството
за економија - Секторот за претприемништво и конкурентност

Содржина

Листа на табели и графикони	4
Кратенки	5
Предговор.....	6
Хронологија.....	8
1. Макроекономска состојба	12
1.1 Макроекономско опкружување во Република Македонија	12
1.2 Бруто вредност на производството според основни цени	14
1.3 Бруто додадена вредност по основни цени	16
2. Правна рамка	20
2.1 Отворање на бизнис	20
2.2. Едношалтерски систем за регистрација	21
2.3 Класификација на претпријатијата	22
2.4 Занаетчии	23
2.5 Трговец поединец.....	25
3. Претпријатија во Република Македонија- големина и структура	27
3.1 Претпријатијата во Република Македонија	27
3.1.1 Активни претпријатија по сектори.....	27
3.1.2. Активни претпријатија по градови	31
4.МСП и надворешната трговија.....	33
4.1 Извоз од Република Македонија	33
4.2 Увоз во Република Македонија	35
5. МСП и вработувањето.....	37
5.1 Вработување во Република Македонија.....	37
5.2 Самовработување	38
5.3 Вработување по сектори на економска активност	40
5.4 Вработување според видот на сопственост на претпријатијата.....	41
5.5 Невработеност во Република Македонија.....	42
6. Финансиска состојба и финансирање на МСП	45
6.1 Добивка (профит) и загуба на претпријатијата.....	45
Користена литература	49

Листа на табели и графикони

Табела 1-1 Основни макроекономски показатели	12
Табела 1-2 Бруто вредност на производството по сектори	14
Табела 1-3 Бруто вредност на производството по вид на претпријатија	16
Табела 1-4 Бруто додадената вредност по сектори	17
Табела 1-5 Бруто додадената вредност по вид на претпријатија	18
Табела 2-1 Трошоци поврзани со регистрација на претпријатија	21
Табела 2-2. Класификација на претпријатијата	23
Табела 2-3 Занаетчии по градови	24
Табела 2-4 Трговец поединец по градови	26
Табела 3-1 Број на активни претпријатија по сектори	27
Графикон 3-1 Процентуално учество на активните претпријатија во 2008	29
Табела 3-2 Број на ново регистрирани претпријатија преку едно-шалтерскиот систем (2007-2008)	30
Табела 3-3. Број активни МСП претпријатија по години (2005-2008)	31
Табела 3-4 Број на активни претпријатија по градови	32
Табела 4-1 Земји во кои македонските претпријатија извезуваат	34
Табела 4-2 Увоз во Република Македонија	36
Графикон 5-1 Процентуална распределба на вработените по претпријатија во 2008	38
Графикон 5-2 Преглед на бизнисите по дејности	39
Табела 5-1 Број на вработени по сектори на економска активност	40
Табела 5-2 Број на вработени во претпријатија според вид на сопственост во 2008 година	41
Графикон 5-3 Вработени во МСП според видот на сопственост на претпријатијата во 2008 година	42
Графикон 5-4 Број на невработени лица по пол во Република Македонија	43
Табела 5-3 Број на невработени лица според нивната возраст	44
Табела 6-1 Добивката и загубата остварена кај претпријатијата	45
Табела 6-2 Вредноста на активата и пасивата	46

Кратенки

ССА -	Спогодба за асоцијација и стабилизација
БРУ -	Бизнис Развојни Услуги
ЦР -	Централен регистар
ЕБРД -	Европска банка за Обнова и развој
ЕУ -	Европска унија
ФИАС -	Советодавни услуги за странски инвестиции
БДП -	Бруто домашен производ
БП -	Бруто производ
БИС -	Биро за интелектуална сопственост
МБПР -	Македонска Банка за поддршка на развојот
МЕ -	Министерство за економија
МФ -	Министерство за финансии
МТСП -	Министерство за труд и социјална политика
НАЦЕ -	Општа индустриска класификација на економските активности во ЕУ
ОЕЦД -	Организација за економска соработка и развој
УЈП -	Управа за јавни приходи
ЈИЕ -	Југо-источна Европа
МСП -	Мали и средни претпријатија
ДЗС -	Државен завод за статистика
ДВ -	Додадена вредност
ДДВ -	Данок на додадена вредност
РМ -	Република Македонија
АППРМ -	Агенција за поддршка на претприемништвото на РМ
ММФ -	Меѓународен монетарен фонд
СТО -	Светска трговска организација
МКД -	Македонски денари

Предговор

Почитуван читателу,

како и секоја година, така и оваа, почнувајќи од 2004 година, во Република Македонија се изработуваат годишни статистички извешта во кои се прикажува состојбата на секторот на малите и средни претпријатија во Република Македонија. Овие годишни извештаи ги изработува тимот на Опсерваторијата за мали и средни претпријатија за потребите на Министерството за економија.

Главна цел на Опсерваторијата е да создаде одржлив механизам за следење, анализирање и подготвување на политики кои ќе бидат пред се во интерес на приватниот сектор. Во таа насока, годишните извештаи што се подготвуваат секоја година, во голема мера им помагаат на креаторите на политиките во државата, пред се луѓето кои работат Министерството за економија и кои се задолжени за подготовка на стратегии, програми и акциони планови за мали и средни претпријатија. Покрај ова, податоците кои се обработуваат во овие годишни извештаи исто така се користат од страна на голем број институции, организации и проекти при изработка на најразлични анализи, трудови и извештаи.

При изработка на овие извештаи се користи методологијата која ја користи и Европската опсерваторија за мали и средни претпријатија од Холандија при изработката на извештаи за претпријатијата од Европската Унија.

Во моментот, главен извор на информации на Опсерваторијата претставува базата на податоци од Централниот регистар на Република Македонија (трговскиот регистар). Покрај овие податоци, Опсерваторијата исто така соработува и со Државниот завод за статистика, Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, Министерството за економија, Министерството за

финансии, комерцијалните банки, проектите финансирани од донатори и други релевантни институции кои имаат информации за МСП и кои можат да придонесат во пишувањето на овој извештај.

Идна заложба на Опсерваторијата е да започне со прибирање на податоци директно од претпријатијата. Ова ќе се спроведува во иднина на база на анкета каде што податоците за обработка би се добивале директно од страна на претприемачите.

Се надеваме дека областите и содржините кои се обработуваат во овој извештај ќе бидат интересни за вас и барем на кратко ќе го привлечат вашето внимание.

Со почит,

Тимот на Опсерваторијата
за мали и средни претпријатија

Хронологија

Година	Основни фактори кои што влијаат на бизнис опкружувањето и претприемништвото
1991	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Независност. Македонија објави независност од Југославија и се одвои од истата, единствена република која го стори тоа по мирен пат
1992	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Економска криза. Инфлација 1 780 %
1993	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Членство во ООН ▪ Формирана нова Влада, со учество на албанска партија ▪ Пад во економијата
1994	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Попис на населението ▪ Започнување на процесот на приватизација ▪ Воведување на Програмата на ММФ за подобрување на макроекономската стабилност
1995	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Трговско ембарго од Грција ▪ Санкции од ООН
1996	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Донесен е Закон за трговски друштва
1997	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Девалвација на денарот
1998	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Донесен Закон за занаетчиство ▪ Стратегија за привлекување СДИ ▪ Развој на финансискиот пазар ▪ Раст на реален БДП од 3.4% ▪ Извозот за прв пат од стекнувањето независност го надминува увозот, а странските инвестиции го надминаа износот на сите досегашни СДИ
1999	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Кризата во Косово предизвика прелевање на 360 000 жители од Косово ▪ Пораст на тензии ▪ Донесен е Закон за банки и хартии од вредност

<p style="text-align: center;">2000</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Донесен е Закон за додадена вредност ▪ Раст на реалниот БДП од 4.6%, со што се заокружи годишната континуирана економска експанзија ▪ Царинското законодавство стапува на сила со што се обезбедува усогласување со стандардите на Европската унија
<p style="text-align: center;">2001</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Безбедноста криза во државата. Конфликтот се иницирање во селото Танушевци на 18 Февруари ▪ Потпишувањето на Охридскиот рамковен договор и Спогодбата за демилитаризација ▪ Потпишување на Спогодбата за стабилизација и асоцијација ▪ Годишен пораст на БДП од -4.5%
<p style="text-align: center;">2002</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Попис на населението ▪ Парламентарни избори ▪ Измени на Законот за трговски друштва. Измените се однесуваа на процесот на регистрација на претпријатијата и измена на дефиницијата за правата И обврските на управителите И акционерите. ▪ Парламентот ја усвои “Е-Декларацијата” - заложба на Владата за забрзување на електронската трговија ▪ Владата ја донесува националната стратегија за МСП ▪ Донесен е Закон за банки за микрофинансирање ▪ Годишен пораст на БДП од 0.9%
<p style="text-align: center;">2003</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Република Македонија станува членка на Европската повелба за мали претпријатија ▪ Република Македонија станува членка на СТО ▪ Усвоен е Закон за Агенција за поддршка на претприемништво ▪ Потпишување на Станд-бs аранжман со ММФ ▪ Намалување на данокот за ДДВ од 19% на 18% ▪ Усвојување на Законот за поттикнување на вработувањето ▪ Усвојување на Законот за државна помош. Поддршка ќе им биде доделена на МСП за договарање на консултантски услуги и обука за подобрување на нивното работење. ▪ Годишен пораст на БДП од 2.8%

<p style="text-align: center;">2004</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Донесен е нов Закон за трговски друштва ▪ Донесен нов Закон за трговија ▪ Донесен нов Закон за вршење на занаетчиска дејност ▪ Склучени неколку билатерални договори за слободна трговија со неколку земји ▪ Целосна имплементација на Законот за перење пари ▪ Екипирање на финансиската полиција ▪ Преговори за нов аранжман со ММФ ▪ Годишен пораст на БДП од 2.9% ▪ 1 ЕУР = 61.5 МКД
<p style="text-align: center;">2005</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Република Македонија се стекна со статус на земја кандидат за членство во ЕУ ▪ Формиран е Европскиот информативен кореспондентен центар ▪ Се реализираше ваучер шемата за давање на консултантки услуги во два пилот региони- Скопје и Струмица ▪ Се формираше форум за МСП ▪ Се усвои правна рамка за формирање на Гарантен фонд ▪ Се направија преговори за нов аранжман со ММФ ▪ БДП порасна за 3,8% ▪ 1 ЕУР=61,5 МКД
<p style="text-align: center;">2006</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Воспоставен е едно-шалтерски систем за регистрација на компаниите ▪ Усвоена е нова верзија на Стратегијата за МСП ▪ Усвоена е 4 годишна програма за МСП ▪ Намелени се каматните стапки ▪ Намалена е стапката за данок на добивка и персонален данок на 12% (рамен данок) ▪ 1ЕУР=61,2 МКД

<p style="text-align: center;">2007</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ РМ се рангираше на 4-то место како земја реформатор според Извештајот за деловно работење (на Светската банка) ▪ РМ се рангираше на 84 место во поглед на борба против корупцијата според организацијата за меѓународна транспарентност ▪ Намалена е стапката за данок на добивка и персонален данок на 10% (рамен данок) ▪ БДП порасна за 5,1% ▪ 1ЕУР=61,2 МКД
<p style="text-align: center;">2008</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Цената на нафтата во јуни се искачи на рекордно највисоко ниво 133,8 САД долари за еден барел ▪ Најнизок процент на невработеност ▪ Почеток на светска економска криза ▪ БДП порасна за 4,9% ▪ 1ЕУР=61.27 МКД

1. Макроекономска состојба

1.1 Макроекономско опкружување во Република Македонија

Македонската економија во 2008–та година оствари релативно добри резултати. Имено просечниот годишен раст на брутодомшниот производ изнесуваше 5%, додека растот во првите три квартали изнесуваше високи 6% сепак во последниот квартал од 2008-та година падна на ниски 2.1% поради светската економска криза која го зафати регионот, а не ја заобиколи ни Република Македонија и ја намали просечната годишна стапка на раст. Успешната примена на економските реформи извршени во изминатите години доведоа Република Македонија да оствари напредок кој беше забележан од повеќе реномирани меѓународни институции. Според најновиот извештај на Водење на бизнис (Doing Business) Република Македонија е една од земјите кој имаат превземено значителни реформи за олеснување на водењето на бизнис. Во споредба со 2007-та година забележан е напредок од 8 места во полето леснотија за водење бизнис. Исто така забележан е раст во започнување бизнис, регистрирање сопственост и пристап до кредити. Клучните макроекономски показатели се презентирани во табелата 1-1:

Табела 1-1 Основни макроекономски показатели

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
(%)							
<i>Реален сектор</i>							
Реален раст на БДП	0,9	2,8	4,1	4,1	4,0	5,1	4,9
Индустриско производство	-5,3	4,5	-12,1	7,0	2,6	3,7	5,5
Инфлација (просек на трошоци за живеење)	1,8	1,2	-0,4	0,5	3,2	2,3	8,3
Пораст на вработеноста	-6,3	-2,9	-4,1	4,3	4,6	3,5	3,2
Стапка на невработеност (според дефиниција на ИЛО)	31,9	36,7	37,2	37,3	36,0	34,9	33,8
Трговски биланс (% од БДП)	-21,3	-18,4	-21,2	-18,4	-20,1	-20,3	-26,7
Јавен долг (ГФС методологија)	48,6	44,9	42,6	46,9	39,9	33,3	28,7
<i>Надворешен сектор Тековни цени во УСА долари</i>							
Бруто домашен производ (мил) номинална	3 769	4 631	5 368	5 815	6 793	7 911	9 520
Бруто домашен производ по жител	1 866	2 285	2 642	2 855	3 106	3 706	4 648
Извоз (милиони)	1 113	1 363	1 675	2 042	2 415	3 398	3 978
Увоз (милиони)	1 995	2 306	2 931	3 232	3 752	5 280	6 851
Трговски биланс (милиони)	-804	-851	-1 139	-1 063	-1 285	-1 629	-2 552
Странски директни инвестиции (милиони)	105	117	322	94	424	321	356

Работна сила

Број на невработени	374 144	390 361	391 072	359 989	321 274	316 905	310 409
Број на вработени	561 341	545 108	522 994	555 938	570 404	590 234	609 015

Извор: Министерство за финансии, Народна Банка на Република Македонија

Вредноста на БДП во 2008 година изнесуваше 9 520 милиони УСА долари што преставува зголемување за 20,4% во споредба со 2007-та година. Реалниот раст на БДП изнесуваше 4,9% кој сепак во споредба со 2007-та година е понизок за 0,2% поради стартот на светската економска криза која длабоко навлезе и во Македонската економија.

Просечната стапка на инфлација во 2008 година која започна во втората половина на 2007 година главно водена од растечките цени на нафтата, храната и суровините на светскиот пазар продолжи и во 2008-та година како главен ризик на макроекономската стабилност се искачи на високи 8,3%, кој во крајот на годината се намали на 4,1% благодарение на мерките кој ги превзема владата за ублажување на инфлацијата и пад на цените на светскиот пазар.

Индустриското производство во 2008 година регистрира годишен раст од 5,5%. Позитивен придонес во растот на индустриското производство имаа сите гранки освен електричната енергија. Позначителен раст на индустриското производство анализирано по сектори има преработувачката индустрија и вадење руда и камен. Сепак падот на светските цени на металите и намалената странска побарувачка значително ги погодија домашните индустриски гранки ориентирани кон извозот.

Надворешната трговска размена во 2008-та година се остваруваше под силно влијание на цените на светските стокови берзи. Поради фактот дека повеќе од 60% од надворешната трговска размена отпаѓа на земјите од Европската унија и други развиени земји погодени од финансиската криза дефицитот на тековната сметка се продлабочи за 2,1 пати споредбено со 2007 година. Вкупниот кумулативен извоз на стоки во 2008 година забележа зголемување за 9,9%. Тоа е резултат на зголемена активност на македонските производни капацитети и зголемениот обем на производи наменети за извоз. Вредноста на вкупно увезените стоки е зголемена за 29,75% во однос на 2007-та година. Тоа е резултат на зголемен процент на увоз на нафта и нафтени деривати, железо и челик, автомобили, електрична енергија и слично.

Според Државниот завод за статистика Агенцијата за вработување 66,2% или 609 015 лица од работноспособното население во Република Македонија се вработени. Споредбено со 2007-та година остварен позитивен резултат од 3,2% Невработеноста во 2008 година блежи рекордно најниско ниво од 33,8%. Истовремено е остварен номинален пораст на просечната нето плата од 10,4%. Најоглем раст на вработеноста се забележа во категоријата самовработување за 10,6%. Ваквото зголемување на самовработени се должи на активните политики на пазарот на трудот, каде со програмата за кредитирање на самовработувањето од страна на владата беа опфатени околу 3000 лица. **-оваа бројка ја слушнав од директорица. Незнам дали е точна**

Странски директни инвестиции во оваа година изнесуваат 356,4 милиони УСА долари во однос на 2007 година бележат пораст за 35,6 милиони УСА долари. Најголем пораст на СДИ е забележан во секторот финансиско посредување. Исто така е важно да се напомене дека вкупниот број на вработени во деловните субјекти со странски директни инвестиции е зголемен за 585 вработени споредбено со лани.

1.2 Бруто вредност на производството според основни цени

Бруто вредноста на производството (БВП) претставува вредност на произведените стоки и извршените услуги во текот на годината, без притоа да се земе во предвид дали истите се целосно продадени или дел од нив се ставени на залиха¹. Вредноста на производството се состои од три вида на производи: производи за пазарот, производи за сопствена финално користење и непазарни производи.

Табела 1-2 Бруто вредност на производството по сектори

	2003		2004		2005		2006		2007	
(Основни цени, милиони денари)	Мали	средни	мали	средни	мали	Средни	Мали	средни	Мали	Средни
Сектор										
Земјоделство, лов и шумарство	53 576	2 693	55 991	2 308	57 717	2 745	61 872	3 581	61 545	3 811
Рибарство	76	-	56	-	76	-	108	-	121	-

¹ Бруто домашен производ, 3.4.6.01/525. Државен завод за статистика, Скопје 2008

Рударство	814	493	894	452	1 849	331	928	2 224	1 202	1 026
Производство	33 766	21 097	37 603	25 640	37 928	24 527	43 553	25 906	55 075	31 545
Електрична енергија, гас и вода	485	1 557	476	1 363	541	1 442	620	2 354	883	1 486
Градежништво	23 102	9 073	27 409	12 655	29 632	3 735	34 420	5 177	38 763	8 611
Продажба на големо и малопродажба	32 494	7 166	41 069	9 552	43 189	10 796	47 035	13 685	51 965	14 768
Хотели и ресторани	4 711	1 649	5 364	1 131	5 338	1 331	6 199	1 320	6 361	1 876
Транспорт, складирање и комуникација	13 245	16 728	15 751	15 608	20 570	3 657	23 693	3 439	27 880	4 811
Финансиско посредување	464	16	502	116	479	65	1 123	6	1 484	-
Недвижности, изнајмување и деловни активности	12 458	2 174	13 855	2 814	13 433	1 695	15 743	1 834	20 754	3 253
Јавна администрација и одбрана	9 012	8 106	3 920	14 633	8 292	4 352	9 469	4 559	12 218	2 219
Образование	11 056	685	10 218	2 333	11 552	2 039	12 466	2 263	13 095	2 241
Здравство и социјална работа	4 503	4 964	4 111	5 946	8 381	2 750	10 419	2 319	8 855	6 388
Општествени и лични услуги	6 606	1 489	6 862	2 138	7 410	2 121	8 587	2 560	8 679	2 418
Вкупно	206 368	77 890	224 081	96 689	246 387	61 586	276 235	71 227	308 880	84 453

Извор: Државен завод за статистика

Бруто вредноста на производството по сектори на малите и средните претпријатија за период од 2003 до 2007 година е прикажана во табела 1-2. Кај малите претпријатија најголемо учество во БВП има секторот на земјоделство лов и шумарство. Овој сектор во текот на 2007-та година изнесуваше 61 545 милиони денари што претставува 19,93% од вкупната вредност на БВП на мали претпријатија. Сепак во споредба со 2006 година е намален за 0,53%. Други сектори кои исто така имаат големо учество² во БВП се следните сектори производство, 17,83% продажба на големо и малопродажба 16,82% и градежништво 12,55%.

Кај средите претпријатија најголем придонес во БВП имаше секторот производство со вредност од 31 545 милиони МКД или 37,35% од вкупната вредност на БВП кај средните претпријатија. Ова претставува зголемување од 21,76% споредбено со 2006 година. Други значајни сектори кои во голема мера допринесува во БВП кај средните претпријатија во 2007 година се секторите продажба на големо и малопродажба со 17,48% и секторот градежништво 10,19%.

Зголемувањето на вредноста на БВП во различните сектори низ годините покажува постојан раст, истиот во дадена година може да има поголема БВП од

² Повеќе од 10% учество во вкупната вредност на БВП

претходната година, генерално од година во година постои се по позитивен тренд на зголемување на БВП кај МСП.

Табела 1-3 Бруто вредност на производството по вид на претпријатија

	2003	2004	2005	2006	2007
<i>(Основни цени , милиони денари)</i>					
Мали	206 368	224 081	246 387	276 235	308 880
Средни	77 890	96 689	61 586	71 227	84 453
Големи	146 809	147 653	197 391	220 095	249 302
Вкупно	431 067	468 423	505 364	567 557	642 635
<i>(%)</i>					
Мали	47,87	47,84	48,75	48,67	48,06
Средни	18,07	20,64	12,19	12,55	13,15
Големи	34,06	31,52	39,06	38,78	38,79
Вкупно	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Извор: Државен завод за статистика

Бруто-вредноста на производството кај малите, средните и големите претпријатија и нивниот придонес во 2007-та година изнесува 642 635 милиони МКД, што претставува зголемување од 49,08% во однос на 2003 година и 13,22% во однос на 2006 година. Од табелата 1-3, може да се забележи дека во текот на целокупниот период од 2003 до 2007 година вредноста на БВП порасна. Во зависност од периодот, во некои години порастот беше поголем од претходната година, или спротивно, но во секој случај генерално земено секогаш имаше пораст. Сепак, ова не е случај кај средните претпријатија во 2005 година, каде се намали вредноста на БВП од 57,00% (или 35 103 милиони МКД). Учеството на малите и средните претпријатија во БВП во периодот од 2003 до 2007 не оди по нагорна линија. Може да се забележи константен пораст се до 2004 година, кога учеството на секторот на МСП во вредноста на БВП беше 68,48%. Сепак, во наредните години поради големиот пад учеството на средните претпријатија во вредноста на БВП, учеството на МСП во вкупната вредност исто така се намали. Во 2007 година, учеството на МСП изнесуваше 61,21% , скоро идентично со учеството во 2006 година 61,22%.

1.3 Бруто додадена вредност по основни цени

Бруто додадената вредност (БДВ) претставува индикатор на економскиот просперитет на земјата. БДВ го мери учеството на секој производител, сектор или

индустрија кои учествуваат во стопанството. Вообичаено додадената вредност по основни цени се мери бруто бидејќи вредносните подесувања (како на пример дефлација) не се одземаат. БДВ претставува баланс помеѓу бруто производот и меѓу-фазната потрошувачка. Тоа е основна категорија на БДВ³.

Табела 1-4 Бруто додадената вредност по сектори

	2003		2004		2005		2006		2007	
(Основни цени , милиони денари)	мали	средни	мали	Средни	мали	средни	мали	средни	мали	средни
Сектор										
Земјоделство , лов и шумарство	26 954	633	28 303	394	29 190	881	31 200	1 200	30 915	1 217
Рибарство	27	-	21	-	28	0	47	0	56	0
Рударство	277	179	317	175	745	157	265	883	481	765
Производство	15 074	7 168	17 195	7 139	15 885	7 843	18 742	8 111	22 586	10 440
Електрична енергија, гас и вода	216	1 051	252	922	218	972	261	949	475	1 035
Градежништво	7 977	3 211	10 025	3 535	11 087	1 375	12 990	1 709	15 458	3 163
Продажба на големо и малопродажба	19 307	4 231	24 457	6 277	25 827	6 342	28 861	8 452	31 478	9 938
Хотели и ресторани	3 170	1 065	3 252	578	3 124	721	3 681	602	3 164	954
Транспорт, складирање и комуникација	3 623	8 910	4 636	7 388	6 732	798	7 811	839	8 059	1 986
Финансиско посредување	195	-	272	35	202	45	591	0	766	1
Недвижности, изнајмување и деловни активности	6 569	1 109	6 796	1 801	6 238	974	7 771	935	10 248	1 885
Јавна администрација и одбрана	4 895	6 061	2 198	9 695	4 951	2 621	4 727	2 961	6 621	1 328
Образование	9 133	303	8 533	1 380	9 120	1 133	9 432	1 388	9 836	981
Здравство и социјална работа	2 536	3 088	2 385	3 470	5 014	1 643	6 563	1 322	5 959	3 713
Општествени и лични услуги	345	850	3 522	1 372	3 793	1 373	4 762	1 625	4 842	1 479
Вкупно	100 298	37 858	112 164	44 161	122 154	26 878	137 704	30 976	150 944	38 885

Извор: Државен завод за статистика

Во табела 1-4 е прикажана вредноста на БДВ по сектори кај малите и средни претпријатија за период од 2003-2007 година. Вкупната вредност на БДВ кај малите претпријатија во 2007-та година изнесуваше 150 944 милиони МКД, што претставува зголемување од 9,6% споредбено со 2006-та година. Изминатите години секторот земјоделство, лов и шумарство имаше најголемо учество во БДВ, но во оваа година секторот продажба на големо и малопродажба најмногу допринесе во БДВ. Вредноста на БДВ кај малите претпријатија од овој сектор изнесуваше 31 478 милиони МКД. Споредбено со 2003 година тоа претставува пораст од 63%, а во однос на 2006 година тоа претставува пораст од 9,1%. Секоја

³ Бруто домашен производ, 3.4.9.02/613. Државен завод за статистика

година вредноста на БДВ кај малите претпријатија бележи зголемување во однос на претходниот период.

Во 2007 година секторот продажба на големо и малопродажба учествуваше со 20,85% од вкупната вредност на БДВ кај малите претпријатија. Освен секторот продажба на големо и малопродажба други сектори кои имаа големо учество⁴ во вредноста на БДВ кај малите претпријатија се следниве сектори : земјоделство, лов и шумарство 20,48% и производство со 10,24%.

Кај средните претпријатија вкупната вредност на БДВ изнесуваше 38 885 милиони МКД што преставува зголемување за (25,5%) споредбено со 2006 година. Сектор кој имаше најголемо учество во БДВ за 2007 година беше секторот производство со вредност од 10 440 милиони МКД (26,84%). Споредбено со малите претпријатија каде два сектори имаат најголемо учество во вредноста на БДВ кај средните претпријатија состојбата е сосема поинаква бидејќи во зависност од годината, а особено во изминатите неколку години, различни сектори покажаа најголемо учество во вкупната вредност на БДВ. Всушност, во 2003 година, секторот транспорт складирање и комуникации, во областа на средни претпријатија најмногу учествуваше во вкупната вредност на БДВ (со учество од 23,54%). Во 2004 година, тоа беше секторот на јавна администрација и одбрана (21,95%), во 2005 година секторот на производство (21,95%), и во 2006 година секторот на продажба на големо и малопродажба (27,28%).

Освен секторот производство друг сектор кој во 2007 година учествуваше со повеќе од 10% од вкупната вредност на БДВ беше секторот продажба на големо и малопродажба со учество од (25,55%).

Табела 1-5 Бруто додадената вредност по вид на претпријатија

	2003	2004	2005	2006	2007
<i>(Основни цени , милиони денари)</i>					
Мали	100 298	112 164	122 154	137 704	150 944
Средни	37 858	44 161	26 878	30 976	38 885
Големи	63 764	60 889	84 346	89 579	103 929
Вкупно	201 920	217 214	233 378	258 259	293 758

⁴ Повеќе од 10% учество во вкупната вредност на БДВ

(%)

Мали	49,67	51,64	52,34	53,32	51,38
Средни	18,75	20,33	11,52	11,99	13,25
Големи	31,58	28,03	36,14	34,69	35,37
Вкупно	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Извор: Државен завод за статистика

Во 2007 година вкупната вредност на БДВ за целата економија изнесуваше 293 758 милиони МКД што претставува зголемување од 45,48% во однос на 2003 и зголемување од 13,74% во однос на 2006 година. Учеството на секторот на МСП во вредноста на БДВ низ годините континуирано растеше. Достигнувајќи 71,97% во 2004 година. Сепак, поради големиот пад на учеството на средните претпријатија во вкупната вредност на БДВ, за 2005 и 2006 год., на скоро половина од нивото од 2004 год., придонесот на МСП секторот се намали на 63,86% за 2005 год., 65,31% за 2006 год. и 64,63% за 2007 година.

2. Правна рамка

2.1 Отворање на бизнис

Бизнис активностите во Република Македонија најчесто се формализираат преку отворање на трговско друштво или компанија. Трговско друштво претставува правно лице во кое едно или повеќе физички или правни лица вложуваат средства односно пари, ствари или права во имот што се користат за заедничко работење и заеднички ги делат добивката и загубата од работењето. Трговско друштво можат да основаат домашни и странски физички и правни лица.

Како основачи на трговско друштво не може да се јават:

1. физичко лице за кое со правосилна одлука на судот (мора да постои одлука на суд, а не сомневање) е утврдено дека со умисла предизвикало стечај, поради што доверителите не можеле да ги наплатат своите побарувања, додека трае забраната утврдена со одлука на судот;
2. лица над кои е отворена стечајна постапка за време на траењето на стечајната постапка (само за времетраењето на стечајната постапка);
3. лица кои не ги платиле даноците и придонесите кои со закон биле обврзани да ги платат, односно членовите на органот на управување, односно управителот на овие лица, вклучувајќи ги и лицата во друштвата што престанале;
4. лица, односно содружници или акционери во друштва чијашто сметка е блокирана, односно членовите на органот на управување, односно управителот на овие лица, сè додека трае блокадата на сметката.

Секое лице може да биде основач на повеќе друштва ако, со Законот за трговските друштва, тоа не е забрането. Физичко лице може, во исто време, да биде содружник со неограничена одговорност само во едно друштво. Кон пријавата за упис на основање друштво во трговскиот регистар основачите поднесуваат лична писмена изјава, заверена кај нотар, дека не постои некое од ограничувањата предвидени со Законот за трговските друштва за да основаат друштво. Основачот не мора да е вработен во друштвото што го основал или е еден од основачите.

2.2. Едношалтерски систем за регистрација

Со законот за едношалтерски систем за регистрација усвоен од страна на Собранието на Република Македонија (службен весник на РМ бр. 84/2005), се овозможи брза и ефикасна регистрација на трговските друштва. Едношалтерскиот систем претставува единствен електронски регистар на територијата на Република Македонија. Со тоа се олеснува пристапот до податоците за јавноста. Со посета на само еден шалтер можат да се добијат точни информации за деловните партнери, финансиски извештаи, бонитети, биланси, тековни состојби и многу други податоци. Со имплементацијата на Едношалтерскиот систем деловните субјекти добија многу предности : поевтина регистрација, посета на само еден шалтер времето за регистрација изнесува само 3 дена, точни информации за деловните партнери. Странските инвеститори многу лесно можат да добијат информација за потенцијалните партнери преку нивните матични регистри (европски бизнис регистар), намалување на административните бариери за влез во Република Македонија, добивање на точни и комплетни информации за работењето на компаниите во кој може да се инвестира. Државните органи добија олеснување на процесот на контрола на субјектите, поедноставна постапка за издавање на дозволи, заштеда на буџетски средства за мултиплицирање на административните регистри, поефикасно управување со податоците. Банкарскиот и деловниот сектор преку едношалтерскиот систем исто така добива лесен и брз пристап до финансиските и кредитни информации за нивните клиенти.

Табела 2-1 Трошоците поврзани со регистрација на претпријатие :

Трговски регистар и регистар на други правни лица

Упис во регистри	Регистар	WEB	Едношалтер	ВКУПНО
Основање				
Трговец поединец	1,100,00 мкд	99,00 мкд	753,00 мкд	1,552,00 мкд
ДОО/ДООЕЛ	1,700,00 мкд	99,00 мкд	753,00 мкд	2,552,00 мкд
АД	3,000,00 мкд	99,00 мкд	753,00 мкд	3,852,00 мкд
Останати	1,600,00 мкд	99,00 мкд	753,00 мкд	2,452,00 мкд

Извор : Централен регистар

Покрај овие трошоци поврзани со услугите на едно- шалтерскиот систем и услугите на Централниот регистар, постојат и дополнителни трошоци кои треба да се вклучат во пресметката:

- Подготовка на печатот 350 МКД;
- Нотарска верификација на документите 620 МКД;

Поради тоа, минималните трошоци за добивање на сертификат за регистрација на компанијата изнесуваат околу 3522 МКД (57 ЕУР).

2.3 Класификација на претпријатијата

Според Законот за трговски друштва, кој стапи во сила во 2004 година, претпријатијата во Република Македонија мора да се регистрираат во една од следниве правни форми:

- Јавно трговско друштво
- Командитно друштво
- Друштво со ограничена одговорност
- Акционерско друштво
- Командитно друштво со акции

Најголем дел од претпријатијата во Република Македонија се регистрирани како друштва со ограничена одговорност, што значи дека тие се основани од страна на едно (ДООЕЛ)⁵ или повеќе физички или правни лица (ДОО). Законот за трговски друштва ја дефинира вредноста на минималниот капитал за претпријатието. Оваа вредност не може да биде помала од 5 000 евра во денарска против-вредност. Во согласност со измените и дополнувањата на овој закон, сепак, постои можност минималните барања за основачка главнина да се внесат во форма на средства во текот на првата година од работењето на претпријатието, што всушност значи дека во текот на постапката за регистрација барањата на основачка минимална главнина можат да бидат нула.

⁵ ДООЕЛ Друштво со ограничена одговорност едно лице

Табела 2-2. Класификација на претпријатијата

	ЕУ дефиниција за претпријатија⁶	Закон за трговски друштва (2004)
Микро	До 10 вработени	До 10 вработени
	Годишен обрт помал или еднаков на 2 милиони ЕУР	Годишен обрт помал од 50,000 ЕУР
	Биланс на состојба помали или еднаков на 2 милиони ЕУР	Не повеќе од 80% од бруто приходот треба да доаѓа од еден клиент
Мали	До 50 вработени	До 50 вработени
	Годишен обрт помал или еднаков на 10 милиони ЕУР	Годишен обрт помал од 2 милиони ЕУР
Средни	Биланс на состојба помал или еднаков на 10 милиони ЕУР	Биланс на состојба помал од 2 милиони ЕУР
	До 250 вработени	До 250 вработени
	Годишен обрт помал или еднаков на 50 милиони ЕУР	Годишен обрт помал од 10 милиони ЕУР
	Биланс на состојба помал или еднаков на 43 милиони ЕУР	Биланс на состојба помал или еднаков на 11 милиони ЕУР
Големи	Сите други кои не влегуваат во една од горенаведените класификации	Сите други кои не влегуваат во една од горенаведените класификации

Извор Закон за трговски друштва

Класификацијата на претпријатијата во Законот за трговски друштва беше подготвена во согласност со дефиницијата која се користи во ЕУ. Сепак, за да се прифати дефиницијата на ЕУ како национална, се направени некои мали корекции во поглед на вредностите во споредба со дефиницијата на ЕУ.

2.4 Занаетчи

Законот за вршење на занаетчиска дејност во Република Македонија беше усвоен во 2004 година, и го замени стариот закон од 1998 година. Во новиот закон е утврдена дефиницијата за тоа што претставува занаетчијата и што се смета за

⁶ http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/index_en.htm

занаетчиска дејност. Овој нов закон го дефинира занаетчијата како секое физичко лице кое е регистрирано во Регистарот на занаетчии. Информации кои се собираат во Регистарот на занаетчии се :

- Име, татково име, презиме и адреса на живеење;
- Матичен број на лицето;
- Активности кои се превземаат и шифри на тие активности во согласност со НАЦЕ; и
- Име на компанијата, кратко име на компанијата (ако е возможно), локација и адреса на просториите.

Затварањето на дејноста на занаетчијата може да се изврши само ако (според она што е наведено во Законот):

- Занаетчијата биде вработен во друга компанија, ако истиот се пензионира или започне со друга деловна активност;
- Ако занаетчијата отиде во затвор повеќе од 6 месеци;
- Во случај на смрт на занаетчијата;
- Други ситуации утврдени со Законот.

Во табелата 2-2 е прикажан бројот на занаетчии поделени по градови кои поднеле годишна сметка во централниот регистар на Република Македонија.

Табела 2-3 Занаетчии по градови

2008		
Скопје	754	44.56
Берово	7	0.41
Битола	8	0.47
Гевгелија	37	2.19
Струмица	46	2.72
Тетово	160	9.46
Валандово	4	0.24
Струга	17	1.00
Велес	103	6.09
Виница	17	1.00
Гостивар	150	8.87
Дебар	24	1.42
Делчево	4	0.24
Охрид	32	1.89
Кавадарци	31	1.83
Кичево	32	1.89

Кочани	52	3.07
Кратово	8	0.47
Крива Паланка	22	1.30
Крушево	5	0.30
Куманово	63	3.72
Македонски Брод	3	0.18
Неготино	5	0.30
Прилеп	26	1.54
Пробиштип	19	1.12
Радовиш	4	0.24
Ресен	6	0.35
Свети Николе	15	0.89
Штип	38	2.25
Вкупно	1692	100.00

Извор Централен Регистар

2.5 Трговец поединец

Трговец-поединец е физичко лице кое, во вид на занимање, врши некоја од трговските дејности определени со Законот за трговските друштва. Важно е да се потенцира дека како трговец-поединец може да се јави само физичко лице. Како трговец-поединец може да се запише во трговскиот регистар секое деловно способно физичко лице со постојано место на живеење во Република Македонија.

Како трговец-поединец не може да биде регистрирано физичко лице:

1. над кое е отворена стечајна постапка;
2. за кое, со правосилна одлука на судот, е утврдено дека со умисла предизвикало стечај, поради што доверителите не можеле да ги наплатат своите побарувања додека трае забраната за вршење на дејноста утврдена со одлуката на судот;
3. на кое надлежен орган, врз основа на закон, му забранил да врши некоја од дејностите определени со Законот за трговските друштва, додека трае забраната.

Едно физичко лице запишано како трговец-поединец не може, истовремено, по која било основа, да биде запишано како трговец-поединец под друга фирма.

Трговецот-поединец одговара за своите обврски лично и неограничено со сиот свој имот.

Овој начин на вршење трговска дејност е брз, едноставен, без големи формалности и слично. Со еден збор, многу флексибилен. Но, ограничувањата и

слабостите му се побројни: тешко се добиваат екстерни извори на финансирање (кредити од банки или други позајмици); се врзува со доброто здравје и со капацитетот на физичкото лице; тешко се наоѓаат деловни партнери кои немаат увид колкав е имотот на физичкото лице трговец-поединец; и, конечно, трговецот-поединец одговара за своите обврски лично и неограничено со сиот свој имот.

Табела 2-4 Трговец поединец по градови

2008		
Град	Број на ТП	(%) од вкупно
Скопје	1 214	24.45
Берово	65	1.31
Битола	99	1.99
Гевгелија	148	2.98
Струмица	188	3.79
Тетово	686	13.82
Валандово	6	0.12
Струга	80	1.61
Велес	516	10.39
Виница	42	0.85
Кичево	116	2.34
Гостивар	438	8.82
Дебар	188	3.79
Охрид	88	1.77
Делчево	67	1.35
Неготино	51	1.03
Демир Хисар	14	0.28
Крушево	23	0.46
Кочани	196	3.95
Кавадарци	78	1.57
Штип	100	2.01
Радовиш	12	0.24
Кратово	18	0.36
Крива Паланка	165	3.32
Прилеп	84	1.69
Куманово	79	1.59
Свети Николе	37	0.75
Македонски Брод	23	0.46
Пробиштип	113	2.28
Ресен	31	0.62
Вкупно	4 965	100.00

Извор Централен Регистар

3. Претпријатија во Република Македонија- големина и структура

Многу важен двигател на националната економијата во секоја земја се приватните претпријатија. Тие даваат голем придонес во БДП, создавањето на работни места, зголемувањето на извозот, поголема промоција на домашните производи на странските пазари, во создавањето на иновативни производи и услуги итн. Скоро во сите земји во светот бројот на МСП изнесува помеѓу 95% и 99% од вкупниот број на приватни претпријатија.

3.1 Претпријатијата во Република Македонија

Бројот на регистрирани претпријатија во Република Македонија постојано се зголемува, а со тоа се зголемува и придонесот кој што тие го даваат во економијата. Најголемиот дел од претпријатијата спаѓаат во категоријата мали претпријатија. Тие претставуваа 99% од вкупниот број на активни претпријатија⁷ за 2008 година што е важен показател за учеството на оваа категорија на претпријатија во економијата на земјата.

3.1.1 Активни претпријатија по сектори

Во 2008 година, бројот на активни претпријатија во Република Македонија изнесуваше 63 237. Бројот на мали претпријатија изнесуваше 62 624, бројот на средни претпријатија беше 496 и бројот на големи претпријатија беше 117. Долната табела го покажува бројот на активни претпријатија по сектори за 2008 година.

Табела 3-1 Број на активни претпријатија по сектори

Година 2008				
Сектор	Мали	Средни	Големи	Вкупно
А - ЗЕМЈОДЕЛСТВО, ШУМАРСТВО И РИБАРСТВО	2448	25	4	2477
Б - РУДАРСТВО И ВАДЕЊЕ НА КАМЕН	128	6	4	138
В - ПРЕРАБОТУВАЧКА ИНДУСТРИЈА	7245	170	47	7462
Г - СНАБДУВАЊЕ СО ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА, ГАС, ПАРЕА И КЛИМАТИЗАЦИЈА	39	1	5	45

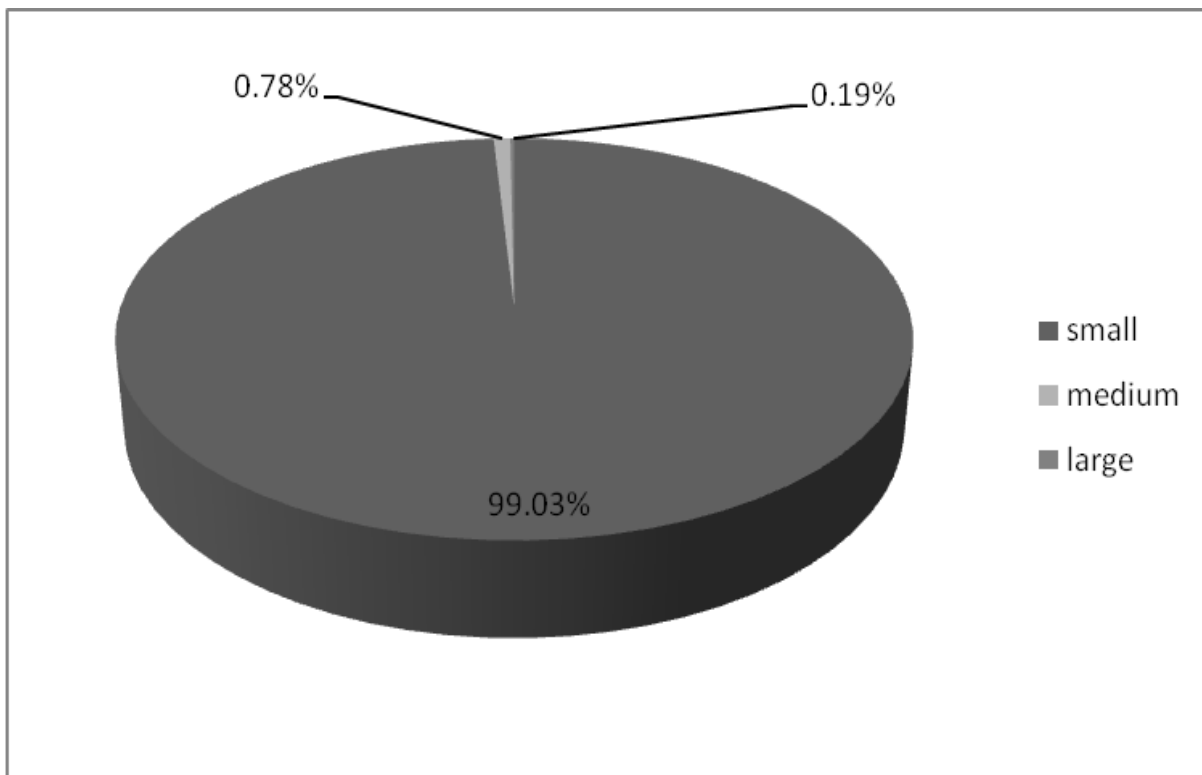
⁷ Регистрирани според Законот за трговски друштва

Ѓ – ГРАДЕЖНИШТВО	3753	42	7	3802
Д - СНАБДУВАЊЕ СО ВОДА; ОТСТРАНУВАЊЕ НА ОТПАДНИ ВОДИ, УПРАВУВАЊЕ СО ОТПАД И ДЕЈНОСТИ ЗА САНАЦИЈА НА ОКОЛИНАТА	232	14	5	251
Е - ТРГОВИЈА НА ГОЛЕМО И ТРГОВИЈА НА МАЛО; ПОПРАВКА НА МОТОРНИ ВОЗИЛА И МОТОЦИКЛИ	26768	151	24	26943
Ж - ТРАНСПОРТ И СКЛАДИРАЊЕ	5486	19	6	5511
З - ОБЈЕКТИ ЗА СМЕСТУВАЊЕ И СЕРВИСНИ ДЕЈНОСТИ СО ХРАНА	3650	11	1	3662
С - ИНФОРМАЦИИ И КОМУНИКАЦИИ	1141	16	6	1163
И - финансиски ДЕЈНОСТ И ДЕЈНОСТИ НА ОСИГУРУВАЊЕ	292	0	2	294
Ј - ДЕЈНОСТИ ВО ВРСКА СО НЕДВИЖЕН ИМОТ	348	3	1	352
К - СТРУЧНИ, НАУЧНИ И ТЕХНИЧКИ ДЕЈНОСТИ	4388	8	0	4396
Л - АДМИНИСТРАТИВНИ И ПОМОШНИ УСЛУЖНИ ДЕЈНОСТИ	960	12	0	972
Љ - ЈАВНА УПРАВА И ОДБРАНА; ЗАДОЛЖИТЕЛНО СОЦИЈАЛНО ОСИГУРУВАЊЕ	18	0	0	18
М – ОБРАЗОВАНИЕ	442	3	0	445
Н - ДЕЈНОСТИ НА ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	2759	4	0	2763
Њ - УМЕТНОСТ, ЗАБАВА И РЕКРЕАЦИЈА	477	11	1	489
О - ДРУГИ УСЛУЖНИ ДЕЈНОСТИ	2042	0	4	2046
П - ДЕЈНОСТИ НА ДОМАКИНСТВАТА КАКО РАБОТОДАВАЧИ;	6	0	0	6
Р - ДЕЈНОСТИ НА ЕКСТРАТЕРИТОРИЈАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И ТЕЛА	2	0	0	2
ВКУПНО:	62624	496	117	63237

Извор: Централен регистар

Како и изминатите години во 2008 година најголем број на претпријатија се занимаваа со трговија на големо и трговија на мало односно 26 943 или 42,26% од вкупниот број на активни претпријатија. Иако значајно помали други сектори кои имаа најмалку или приближно 10% од вкупниот број на активните претпријатија беа преработувачката индустрија со 7 462 или 11,80%, како и транспорт и складирање со 5 511 претпријатија или учество 0,87%. Со цел да се добие појасна слика за секторите од оваа година почна да се применува нова национална класификација на дејности која сега сочинува 21 сектор за разлика од старата која сочинуваше 15 сектори.

Графикон 3-1 Процентуално учество на активните претпријатија во 2008 година.

Извор: Централен регистар

Состојбата кај малите активни претпријатија е слична на глобалната. Односно овие претпријатија се најактивни во секторот трговија на големо и трговија на мало. Нивниот број во 2008 година изнесуваше 26 768 што претставува 42,74% од вкупниот број на мали активни претпријатија. Други сектори кој значајно учествуваа во вкупниот број на мали активни претпријатија се : преработувачката индустрија со 7245 претпријатија, транспорт и складирање со 5486 претпријатија и секторот стручни и научни технички дејности со 4388 претпријатија.

Бројот на средните претпријатија во 2008 година изнесуваше 496. Секторот преработувачка индустрија е најзастапен со 170 претпријатија или 34,27% од вкупниот број на средни активни претпријатија. Други сектори кој учествуваа со 10% или повеќе проценти се секторите трговија на големо и трговија на мало со 151 претпријатие или 30,4% и секторот градежништво со 47 претпријатија или 8,5% од вкупниот број на среди активни претпријатија.

За големите претпријатија преработувачка индустрија беше сектор каде работат најголем број од овие претпријатија 47 или 40,1% од вкупниот број на големи активни претпријатија. Секторот трговија на големо и трговија на мало имаше значајно учество во овој сектор со 24 претпријатија или 20,5% од вкупниот број на големи активни претпријатија.

Табела 3-2 Број на ново регистрирани претпријатија преку едно-шалтерскиот систем (2006-2008)

		2006	2007	2008
СЕКТОР				
A	A - ЗЕМЈОДЕЛСТВО, ЛОВ И ШУМАРСТВО	327	636	910
Б	Б – РИБАРСТВО	7	10	19
В	В - ВАДЕЊЕ РУДИ И КАМЕН	28	29	24
Г	Г - ПРЕРАБОТУВАЧКА ИНДУСТРИЈА	1156	1324	1233
Д	Д - СНАБДУВАЊЕ СО ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА, ГАС И ВОДА	12	21	31
Ѓ	Ѓ – ГРАДЕЖНИШТВО	607	593	731
Е	Е - ТРГОВИЈА НА ГОЛЕМО И ТРГОВИЈА НА МАЛО	3885	4499	4268
Ж	Ж - ХОТЕЛИ И РЕСТОРАНИ	730	864	980
З	З - СООБРАКАЈ, СКЛАДИРАЊЕ И ВРСКИ	1069	1072	1008
С	С - ФИНАНСИСКО ПОСРЕДУВАЊЕ	35	41	39
И	И - АКТИВНОСТИ ВО ВРСКА СО НЕДВИЖЕН ИМОТ, ИЗНАЈМУВАЊЕ И ДЕЛОВНИ АКТИВНОСТИ	573	769	821
К	К – ОБРАЗОВАНИЕ	34	72	70
Л	Л - ЗДРАВСТВО И СОЦИЈАЛНА РАБОТА	3	3	2
Љ	Љ - ДРУГИ КОМУНАЛНИ, КУЛТУРНИ, ОПШТИ И ЛИЧНИ УСЛУЖНИ АКТИВНОСТИ	262	346	509
М	М - ПРИВАТНИ ДОМАКИНСТВА СО ВРАБОТЕНИ ЛИЦА			1
	ВКУПНО	8728	10279	10646

Извор: Централен регистар

Со усвојувањето на Законот за едно-шалтерски систем и за чување на трговскиот регистар и регистарот на други правни лица⁸, кој што стапи на сила од 01.01.2006 година, едно-шалтерски систем започна да функционира како интегрален дел од Централниот Регистар. Според податоците од едно-шалтерскиот систем, бројот на ново-регистрирани компании во 2006, 2007 и 2008 година изнесуваше 8728, 10279 и 10646 компании. Од овој број, за 2006 година, 8725 беа МСП, додека во 2007 и 2008 година сите ново-регистрирани претпријатија беа МСП. Во 2008 година три сектори со најголема вработеност помеѓу ново-регистралираните претпријатија беа

⁸ Службен весник на РМ 84/05

секторите на трговија на големо и трговија на мало (4268), преработувачка индустрија (1233), и сообраќај складирање и врски со (1008) претпријатија.

Табела 3.3 Број на активни мали средни и големи претпријатија по година (2005-2008)

година	мали	средни	големи	вкупно
2005	43887	462	84	44433
2006	47740	440	88	48268
2007	50541	424	95	51060
2008	62624	496	117	63237

Извор: Централен регистар

Од табела 3-3 можеме да видиме дека бројот на активни претпријатија од година во година континуирано се зголемува. Бројот на мали активни претпријатија во 2005 година изнесуваше 43 887 а во 2008 година 62 624 што претставува зголемување за 42,6%. Средните претпријатија во 2005 година броеја 462 а во 2008 година 496 што претставува зголемување за 7,3%. Слична е состојбата и кај големите претпријатија односно нивниот број во 2005 година изнесуваше 84 а во 2008 година 117 претпријатија што претставува зголемување за 13,9%.

3.1.2. Активни претпријатија по градови

Активните претпријатија поделени по градови исто така претставува значаен индикатор кој укажува на густината на претпријатија во одредени региони. Всушност, како што бројот на претпријатија во даден регион се зголемува, истиот регион станува поразвиен и се зголемува конкуренцијата помеѓу претпријатијата. Освен Скопје, каде што најголем дел од претпријатијата се лоцирани, постојат и други региони во земјата во кои бројот на претпријатија е релативно висок во поглед на бројот на жители од тој регион.

Бројот на активни претпријатија во 2008 година во Скопје изнесуваше 24,101 претпријатија, што претставува 38,09% од вкупниот број на претпријатија. Градови кај кои исто така функционираат голем број на претпријатија се и Битола (3795), Тетово (3707), Куманово (3010), Струмица (2799), Прилеп (2567) и Охрид (2490). Бројот на претпријатија е обично пропорционален со бројот на жители кои живеат

во одредениот регион. Во поголемите региони и бројот на претпријатијата е поголем.

Табела 3-4 Број на активни претпријатија по градови

2008		
Град	Број на претпријатија	(%) од вкупно
Скопје	24101	38.09
Гевгелија	1444	2.28
Струмица	2799	4.42
Битола	3795	6.00
Велес	1733	2.74
Тетово	3707	5.86
Гостивар	2296	3.63
Берово	537	0.85
Валандово	308	0.49
Струга	1965	3.11
Виница	493	0.78
Кичево	1320	2.09
Дебар	412	0.65
Охрид	2490	3.94
Делчево	603	0.95
Неготино	772	1.22
Демир Хисар	219	0.35
Крушево	391	0.62
Кочани	1475	2.33
Кавадарци	1600	2.53
Штип	1701	2.69
Радовиш	983	1.55
Кратово	219	0.35
Крива Паланка	489	0.77
Прилеп	2567	4.06
Куманово	3010	4.76
Свети Николе	815	1.29
Македонски Брод	198	0.31
Пробиштип	371	0.59
Ресен	460	0.73
Вкупно	63273	100.00

Извор: Централен регистар

4. МСП и надворешната трговија⁹

Во текот на 2008 година промените во трендовите во светската економија се одразија на надворешно трговската размена во Република Македонија. Неповолните движења согледани преку интензивниот пораст на домашната побарувачка во првите три квартали и драстичното намалување на надворешната побарувачка на нашите производи наменети за извоз во последниот квартал придонесоа дефицитот на тековната сметка за 2008 година да се продлабочи за 2,1 пати во споредба со 2007 година.

Поради фактот дека повеќе од 60% од надворешно трговската размена отпаѓа на земјите од Европската унија и други развиени земји, кои се најпогодени од светската економска криза побарувачката за македонски производи бележи значително намалување, а ефектите се чувствуваат кај сите извозно ориентирани земји особено кај оние од металната индустрија. Влошувањето на условите за размена беше комбиниран ефект од растечкиот тренд на цените на нафтата (во јули 2008 та година достигна цена од 133,8 долари за барел) и истовремено продолжениот тренд на намалување на цените на никелот доведе до значителен раст на увозот и пад на извозот. Вкупната надворешна размена во 2008 година е зголемена за 17,5%, при повисок пораст на увозот од извозот (22,4% и 9,9% соодветно).

4.1 Извоз од Република Македонија

Порастот на извозот на стоки (9,9%) во 2008 година, во најголем дел е резултат на зголемениот извоз на нафтени деривати, метална руда и метални отпадоци. Важно е да се напомене дека порастот на извозот на стоки во првите три квартали во 2008 година изнесува 15,9% за да во последниот квартал изнесува -7%. Порастот на извозот во првите три квартали е резултат на зголемената активност на производните капацитети и зголемен обем на производи наменети за извоз. Доколку го анализираме извозот според економската намена на производите ќе забележиме дека има зголемување на делот извоз на нафта и производи од нафта за 73,2%, кај стоките за широка потрошувачка релативно високо зголемување

⁹ Бидејќи недостасуваат податоци за МСП, ова поглавје ги опфаќа сите големини на претпријатија заедно.

оствари извозот на храна 19%, потоа облека и обувки остварија зголемување за 5,3%, медицински и фармацевтски и козметички препарати за 26%, додека извозот на пијалаци и тутун е намален за 5,9% споредбено со 2007 година.

Најголемо учество на извозот во 2008 година има железото челикот и нивните производи со 32,3 % од вкупниот извоз. Понатака облеката со 18%, нафтата и производите од нафта учествуваа со 7,6%, метална руда и метални отпадоци со 5,6% овошје и зеленчук со 4,2% итн.

Табела 4-1 Земји во кои македонските претпријатија извезуваат

Држава	2006		2007		2008	
	Извоз (во милиони дол)	%	Извоз (во милиони дол)	%	Извоз (во милиони дол)	%
Србија	557,85	23,24	672,69	19,80	973,29	24,47
Германија	375,48	15,64	501,78	14,77	563,25	14,16
Грција	361,16	15,04	424,65	12,50	535,00	13,45
Италија	236,85	9,87	349,89	10,30	321,00	8,07
Бугарија	130,14	5,42	243,91	7,18	376,64	9,47
Белгија	83,15	3,46	178,08	5,24	109,21	2,75
Шпанија	50,40	2,10	172,95	5,09	76,90	1,93
Хрватска	124,23	5,17	165,13	4,86	228,96	5,76
Босна и Херцеговина	64,70	2,70	88,97	2,62	104,84	2,64
Обединетото Кралство	36,46	1,52	75,96	2,24	69,94	1,76
Албанија	40,56	1,69	73,11	2,15	106,77	2,68
Холандија	55,39	2,31	73,15	2,15	70,61	1,77
Словенија	41,18	1,72	69,06	2,03	65,11	1,64
Турција	55,18	2,30	53,78	1,58	31,56	0,79
САД	22,42	0,93	52,74	1,55	11,09	0,28
Русија	25,48	1,06	23,60	0,69	32,68	0,82
Австрија	14,99	0,62	19,97	0,59	22,49	0,57
Франција	10,29	0,43	16,06	0,47	24,27	0,61
Шведска	50,40	2,10	15,23	0,45	9,43	0,24
Швајцарија	10,19	0,42	10,75	0,32	16,14	0,41
Данска	1,56	0,06	3,73	0,11	13,83	0,35
Чешка	10,66	0,44	11,33	0,33	14,33	0,36
Јапонија	1,23	0,05	0,67	0,02	1,29	0,03
Кина	1,47	0,06	0,58	0,02	1,61	0,04
Други земји	50,98	2,13	100,50	2,96	197,99	4,98
Вкупно:	2400,71	100,00	3398,27	100,00	3978,23	100,00

Извор: Државен завод за статистика, Народна банка на Р.Македонија

Како што може да се види од табела 4-1 вкупниот извоз од Република Македонија во 2008 година изнесуваше 3978 милиони САД \$. Во однос на 2007 година обемот на извоз се зголеми за 14,5% или 580 милиони САД \$.

Од табелата 4-1 може да се заклучи дека претпријатијата од Република Македонија извезуваат претежно во земјите на ЕУ (Германија, Грција, Италија и Бугарија), и во земјите од регионот (Србија, Хрватска и Босна и Херцеговина).

Со 24,47% од вкупниот извоз во 2008 година Србија беше главен увозник на Македонските производи. Извозот во оваа земја континуирано од година во година се зголемува. Вредносните индикатори укажуваат особено позитивна слика во однос на извозот во други земји, како Германија, Грција, Бугарија, Албанија, Хрватска, итн., каде вредноста на извозот од 2006 година континуирано се зголемува.

Над половина од вредноста на извозот во 2008 година (или 60,15%) оди во само 4 земји Србија, Германија, Италија и Грција.

Поради започнувањето на светската економска криза има и држави со кои Република Македонија во 2008-та година, не извезуваше толку многу колку во претходните години. Позначајни падови во извозот се Шпанија со пад од 55,5% споредбено со 2007 година потоа Белгија со пад од 38,7 %, Италија со пад од 8,25% САД со пад од 78,9% и други.

4.2 Увоз во Република Македонија

Вредноста на вкупно увезените стоки во 2008 година изнесува 6851 милиони САД \$. Фактори коишто придонесоа за значителен пораст на увозот во 2008 година за 22,4% се: солидните стапки на раст на домашната економија, релативно висок обем на директни инвестиции, високиот раст на кредитите и високиот раст на нафтата во поголемиот дел од годината. Порастот на увозот се должи пред се на растот на увозот на : нафта и нафтени деривати кој е повисок за 36,6%, железо и челик за 20,6%, друмски возила 30,2%, електрична енергија 29,9% погонски машини и уреди 26,2% итн.

Гледано по региони најголем увоз е забележан од развиените земји, а во тие рамки на увозот од земјите членки на ЕУ отпаѓаат 48% од вкупниот увоз во Република Македонија.

Табела 4-2 Увоз во Република Македонија

	2006		2007		2008	
Држава	Увоз (во милиони дол)	%	Увоз (во милиони дол)	%	Увоз (во милиони дол)	%
Русија	569,58	15,58	638,18	12,09	930,89	13,59
Германија	369,27	10,10	533,13	10,10	650,33	9,49
Србија	282,85	7,74	455,89	8,63	538,45	7,86
Грција	319,88	8,75	416,24	7,88	510,83	7,46
Италија	226,92	6,21	313,28	5,93	382,91	5,59
Бугарија	250,17	6,84	271,13	5,13	327,07	4,77
Кина	139,39	3,81	245,65	4,65	314,77	4,59
Турција	123,92	3,39	198,46	3,76	268,75	3,92
Полска	117,68	3,22	162,67	3,08	265,29	3,87
Словенија	129,41	3,54	156,08	2,96	203,36	2,97
Швајцарија	59,08	1,62	114,67	2,17	292,69	4,27
Хрватска	78,96	2,16	110,85	2,10	137,71	2,01
Австрија	80,56	2,20	102,75	1,95	119,83	1,75
Романија	91,87	2,51	96,66	1,83	117,51	1,72
Франција	66,25	1,81	90,77	1,72	121,25	1,77
САД	41,00	1,12	77,47	1,47	99,18	1,45
Бразил	39,64	1,08	75,36	1,43	121,65	1,78
Холандија	59,77	1,63	75,31	1,43	93,72	1,37
Република Чешка	32,79	0,90	64,61	1,22	65,40	0,95
Унгарија	38,06	1,04	55,24	1,05	80,56	1,18
Шведска	29,15	0,80	55,03	1,04	53,54	0,78
Кореја	41,24	1,13	55,09	1,04	57,44	0,84
Шпанија	51,73	1,41	52,09	0,99	54,80	0,80
Обединетото Кралство	37,17	1,02	52,88	1,00	67,08	0,98
Јапонија	26,96	0,74	41,24	0,78	57,87	0,84
Босна и Херцеговина	26,53	0,73	34,94	0,66	52,60	0,77
Белгија	26,22	0,72	32,41	0,61	42,10	0,61
Канада	36,04	0,99	15,77	0,30	17,35	0,25
Други земји	264,63	7,24	686,55	13,00	806,64	11,77
Вкупно	3656,72	100,00	5280,58	100,00	6851,57	100,00

Извор: Државен завод за статистика, Народна банка на Р.Македонија

5. МСП и вработувањето

Вработувањето е важен елемент бидејќи тоа обезбедува средства за задоволување на личните потреби и потребите на домаќинството. За да се искористат предностите на денешната економија кои се засноваат на знаење, значајно е вработените постојано да се образуваат, да се надградуваат нивните вештини, да се следат трендовите на технолошки развој, како и да се адаптира на промените без да се соочат со потешкотии- како еден од најзначајните предуслови за нивно прилагодување на пазарот на работната сила. За да се искористат новите технологии и можности кои ги дава информатичката и комуникациската технологија, компаниите имаат потреба од едуцирани и квалитетно обучени кадри. Поради ова, подобрувањето на образованието, вештините и квалитетот на вработените треба да биде приоритет за секоја земја.

5.1 Вработување во Република Македонија

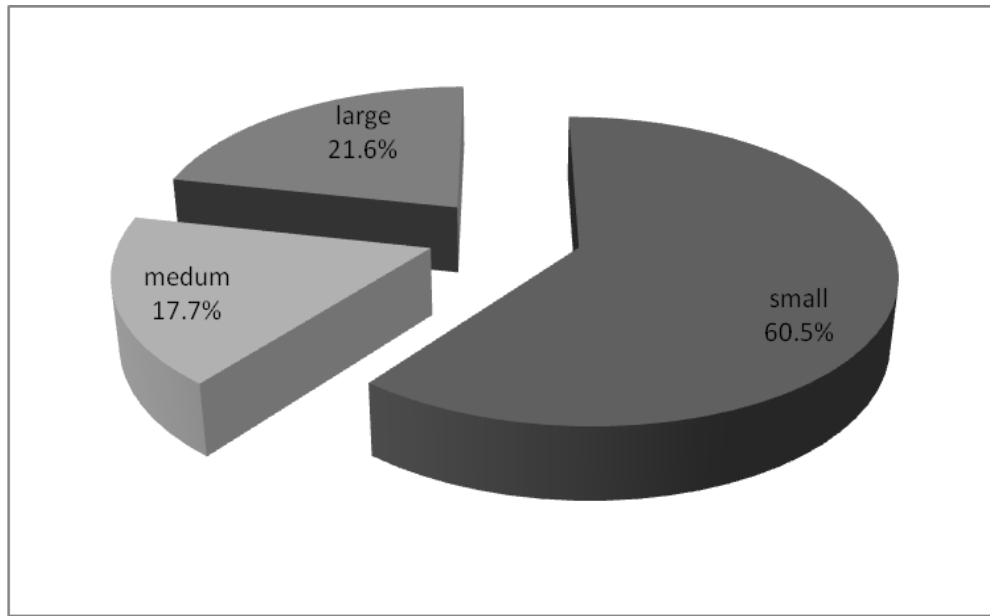
Вработувањето во Република Македонија од година во година се зголемува. Но сепак најголемиот проблем изминативе години со кој се соочува Република Македонија е невработеноста. Според податоците на Државниот завод за статистика, во 2008 година активното население во Република Македонија брои 919 424 лица од кои вработени се 609 015 лица или 66,20%, а 310 409 лица или 33,80% се невработени. Бројот на вработени лица во 2008 година споредбено со претходната година е зголемен за 3,2%. Во однос на 2007 година бројот на невработените лица бележи намалување од 2,0%¹². Стапката на активност во овој период изнесува 56,3% стапката на вработеност 37,3% додека стапката на невработеност изнесува 33,8%.

Бројот на вработени во малите средните и големите претпријатија во 2008 година изнесуваше 326 455. Од нив 60,5% беа вработени во малите претпријатија, 17,7% во средните и 21,6% во големите претпријатија. Од овие податоци најубаво може да се види значењето на секторот на МСП кој вработува над $\frac{3}{4}$ односно речиси 4/5 од вкупната работна сила во Република Македонија односно 78,34%. Во 2008 –та

¹² Агенција за вработување на Република Македонија . Забелешка: разликата во бројот на регистрираните вработени и невработени во однос на економски активното население се однесува на нерегистрираните вработени или невработени лица.

година 197 737 лица беа вработени во малите претпријатија 58 030 во средните и 70678 лица во големите претпријатија.

Графикон 5-1 Процентуална распределба на вработените по претпријатија во 2008 година

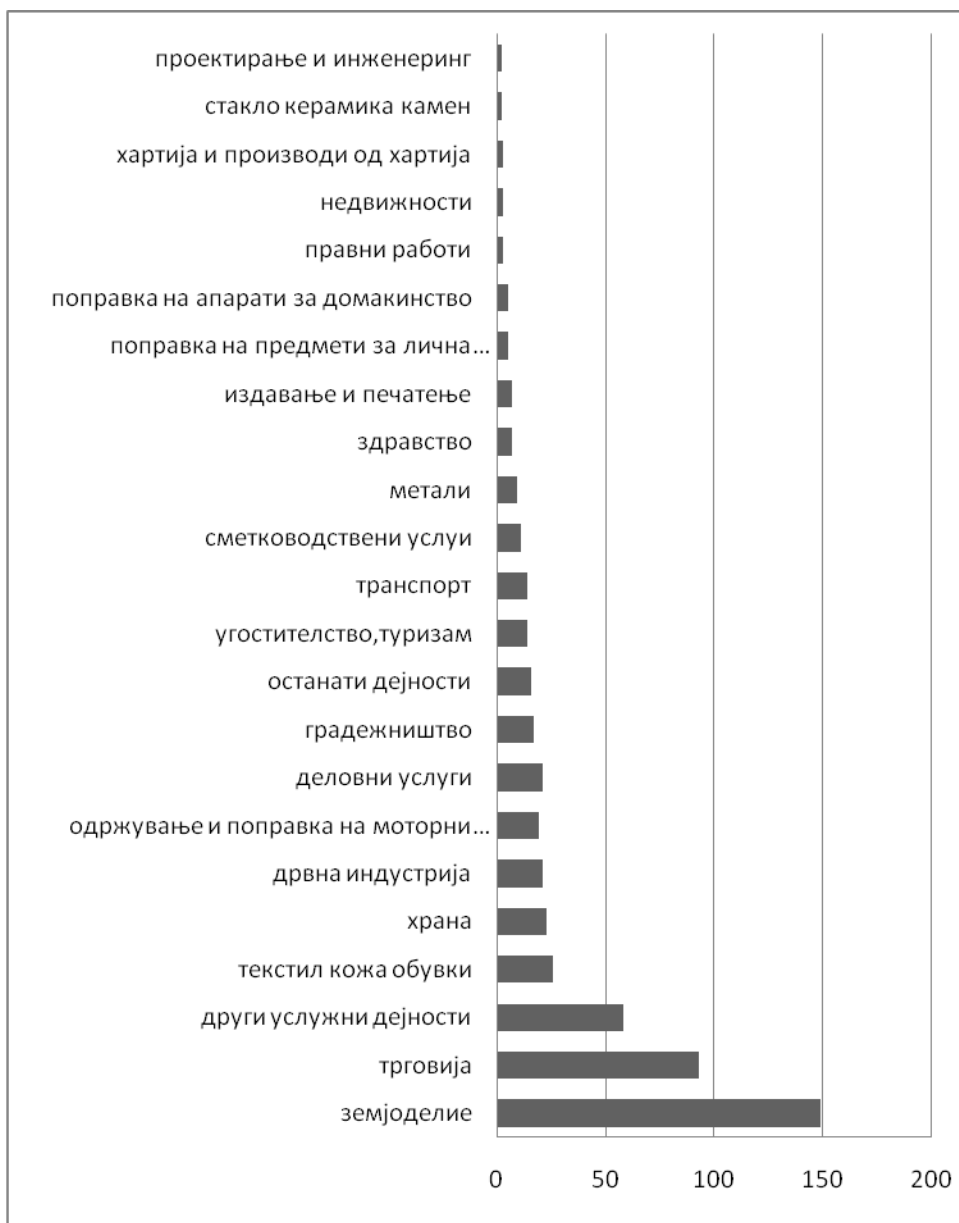

Извор: Централен регистар

5.2 Самовработување

Проектот самовработување има за цел да ја намали невработеноста преку основање на сопствен бизнис и самовработување на невработените лица. Целта на овој проект е да самовработи претприемачи од редот на невработените лица, кои со помош на обуки, советување информации и финансиска поддршка да го олесни нивниот премин во самовработени лица. Целните групи во овој проект беа долгорочно невработени лица (повеќе од 5 години), корисници на паричен надомест по основ на невработеност и невработени лица до 27 години кои прв пат се вработуваат. Проектот самовработување се одвиваше во неколку фази : промоција и прием на апликации, избор на најдобрите бизнис идеи и бизнис планови, обука, регистрирање на претпријатијата, обезбедување на дотации (набавка на опрема и материјали) и плаќање на придонеси на плата за секое самовработено лице во период од три месеци.

Графикон 5.2 Преглед на бизнисите по дејности

Извор : АППРМ

Од горниот графикон може да се забележи дека најголем интерес за проектот самовработување искажале лицата кои одлучиле да регистрираат претпријатие за земјоделе, трговија и услужни дејности. На овие три дејности опаѓаат 57% од вкупните 22 дејности. На останатите 19 дејности опаѓаат 43% од вкупните дејности во кој најзастапени се текстил, кожа, обувки, прехрана дрвна индустрија и одржување на моторни возила.

5.3 Вработување по сектори на економска активност

Значаен индикатор кој илустрира кои сектори на МСП се најзначајни за креирање на работни места е и вработување по сектори на економска активност. Во долната табела се претставени бројот на вработени по сектори за 2008 година.

Вкупниот број на вработени во активните претпријатија изнесуваше 326 455 вработени. Сектор со најголем број на вработени како и изминатите години беше секторот преработувачка индустрија кој во 2008 година имаше 105 737 вработени или 32,39% од вкупниот број на вработени лица. Исто така и секторот трговија на големо и трговија на мало имаше значајна улога во вкупниот број на вработени односно со 74 461 вработени или 22,81%.

Табела 5-1 Број на вработени по сектори на економска активност

ГОДИНА 2008				
Сектор	МИКРО	МАЛИ	СРЕДНИ	ГОЛЕМИ
Е - ТРГОВИЈА НА ГОЛЕМО И ТРГОВИЈА НА МАЛО; ПОПРАВКА НА МОТОРНИ ВОЗИЛА И МОТОЦИКЛИ	25177	34890	7781	6613
А - ЗЕМЈОДЕЛСТВО, ШУМАРСТВО И РИБАРСТВО	1286	2667	2393	4298
Б - РУДАРСТВО И ВАДЕЊЕ НА КАМЕН	47	1227	441	2605
В - ПРЕРАБОТУВАЧКА ИНДУСТРИЈА	6450	52779	25522	20986
Ѓ - ГРАДЕЖНИШТВО	3091	10251	4190	6484
Г - СНАБДУВАЊЕ СО ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА, ГАС, ПАРЕА И КЛИМАТИЗАЦИЈА	20	60	195	8089
Д - СНАБДУВАЊЕ СО ВОДА; ОТСТРАНУВАЊЕ НА ОТПАДНИ ВОДИ, УПРАВУВАЊЕ СО ОТПАД И ДЕЈНОСТИ ЗА САНАЦИЈА НА ОКОЛИНАТА	157	2313	2859	3373
Ж - ТРАНСПОРТ И СКЛАДИРАЊЕ	5051	8384	1719	5405
З - ОБЈЕКТИ ЗА СМЕСТУВАЊЕ И СЕРВИСНИ ДЕЈНОСТИ СО ХРАНА	5624	5927	1161	326
С - ИНФОРМАЦИИ И КОМУНИКАЦИИ	828	2602	1890	3413
И - ФИНАНСИСКИ ДЕЈНОСТ И ДЕЈНОСТИ НА ОСИГУРУВАЊЕ	307	274		7988
Ј - ДЕЈНОСТИ ВО ВРСКА СО НЕДВИЖЕН ИМОТ	268	837	293	522
К - СТРУЧНИ, НАУЧНИ И ТЕХНИЧКИ ДЕЈНОСТИ	3006	4177	656	0
Л - АДМИНИСТРАТИВНИ И ПОМОШНИ УСЛУЖНИ ДЕЈНОСТИ	891	4618	5947	0

Љ - ЈАВНА УПРАВА И ОДБРАНА; ЗАДОЛЖИТЕЛНО СОЦИЈАЛНО ОСИГУРУВАЊЕ	5	77		0
М - ОБРАЗОВАНИЕ	813	798	455	0
Н - ДЕЈНОСТИ НА ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	6501	1556	493	0
Њ - УМЕТНОСТ, ЗАБАВА И РЕКРЕАЦИЈА	462	1587	2035	566
О - ДРУГИ УСЛУЖНИ ДЕЈНОСТИ	1710	988		10
П - ДЕЈНОСТИ НА ДОМАЌИНСТВОТА КАКО РАБОТОДАВАЧИ; ДЕЈНОСТИ НА ДОМАЌИНСТВОТА КОИ ПРОИЗВЕДУВААТ РАЗНОВИДНА СТОКА И ВРШАТ РАЗЛИЧНИ УСЛУГИ ЗА СОПСТВЕНИ ПОТРЕБИ	4	0	0	0
Р - ДЕЈНОСТИ НА ЕКСТРАТЕРИТОРИЈАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И ТЕЛА	3	24	0	0
ВКУПНО	61701	136036	58030	70678

Извор: Централен регистар

5.4 Вработување според видот на сопственост на претпријатијата

За да се зголеми стапката на вработеност, како и за да се поддржат вработените, многу е значајно да се знае каде работат вработените според видот на сопственост на претпријатијата. Ова значи, колку лица работат во приватни, државни, јавни или други видови на претпријатија.

Табелата 5.2 го прикажува бројот на вработени во 2008 година според видот на сопственост и големина на претпријатијата. Бројот на вработени кои работат во приватните МСП е најголем, и достигнува 256 455.

Табела 5-2 Број на вработени во претпријатија според вид на сопственост на Претпријатијата во 2008 година

2008					
(Вид на сопственост)	Мали	Средни	Големи	Вкупно	%
Здружена сопственост	155	0	32	187	0,06
Во државна сопственост	1374	1833	16469	19676	6,24
Приватни	201603	42563	3071	247237	78,38
Недефинирано	8917	11048	17141	37106	11,76
Јавни	1614	2837	4722	9173	2,91
Мешовита сопственост	126	679	1245	2050	0,65
Вкупно	213789	58960	42680	315549	100,00

Графиконот 5.2 ја прикажува процентуалната распределба на вработените во МСП според видот на сопственост на претпријатијата. Од вкупниот број на вработени во 2008 година, 256 462 или 78,39% беа вработени во приватните

претпријатија, 12,69% од вработените работеа во претпријатија со сеуште недефиниран вид на сопственост, а 5,33% во претпријатија во државна сопственост и 2,79% во јавни претпријатија.

Графикон 5-3 Вработени во МСП според видот на сопственост на претпријатијата во 2008 година

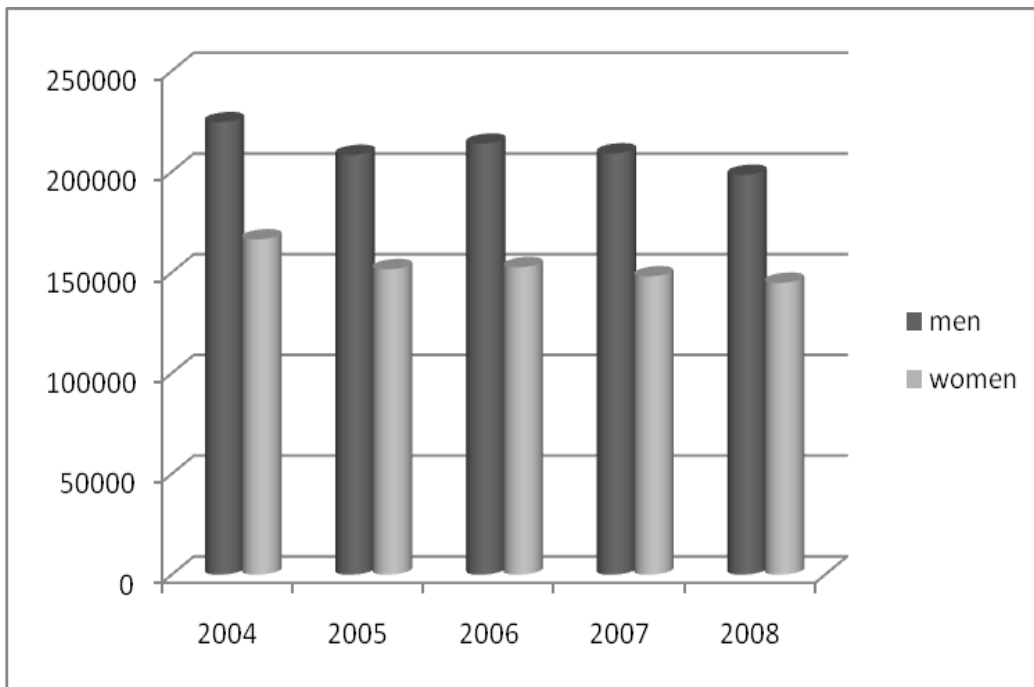
Извор: Централен регистар

5.5 Невработеност во Република Македонија

Република Македонија има континуирано висока стапка на невработеност која негативно влијае на животниот стандард на поголемиот дел од населението и ја зголемува сиромаштијата во земјата. Преструктурирањето од централно планирање во пазарна економија на краток и среден рок имаше негативни реперкусии на пазарот на работаната сила. Дополнителен товар за создавањето на нови работни места е отворањето на економијата кон пазарите на ЕУ. Иако е на неприфатливо високо ниво стапката на невработеност континуирано од година во година се намалува.

Бројот на невработените лица по пол во период од 2004-2008 година е прикажан во графиконот 5-3. Како што може да се забележи од графиконот вкупниот број на невработени лица во 2008-та година изнесуваше 343 363 лица. Споредбено со невработените лица од 2004-та година претставува намалување од 47 709 лица. Од овој графикон може да се забележи дека бројот на невработените жени е секогаш помал од бројот на мажите. Ова е последица на фактот дека помалку жени официјално се декларираат како невработени. Бројот на невработени жени во 2008-та година изнесуваше 144 883 или 42,20% споредбено со бројот на мажите кој беше 198 480 или 57,80%

Графикон 5-4 Број на невработени лица по пол во Република Македонија

Извор: Агенција за вработување

Структурата на невработените лица според старосната структура има голема важност и влијае врз состојбите во секторот на МСП. Невработените лица не се само извор на идни вработени во рамките на постоечките МСП, тие исто така и се основа за формирање на нови бизниси.

Од табелата 5-3 прикажана подолу го претставува бројот на невработени лица според возраста. Бројот на невработени лица од редот на младите луѓе како што може да се забележи опаѓа. Ако во 2000-тата година бројот на невработеноста кај

популацијата до 30 години изнесуваше 162 864 односно 44,5%, во 2008 та година овој број изнесува 95 253 односно 27,7% од вкупниот број на невработени лица. Исто така од табелата 5-3 може да се забележи дека невработените до 40 годишна возраст опаѓа.

Сепак, како што бројот на невработени до 30 години и групата од 30 до 40 години се намалува, бројот на невработени лица од популацијата од 40-50 години стагнира односно од 50 и над 50 години се зголемува. Ако бројот на невработени од 50 години и повеќе во 2000-тата година беше 45 511, во 2008 година изнесува 88 300 лица што претставува 25,7% од вкупниот број на невработени лица.

Табела 5-3 Број на невработени лица според нивната возраст

	до 30	%	30-40	%	40-50	%	50 и над 50	%
2000	162 864	44,5	95 430	26,1	62 406	17,0	45 511	12,4
2001	152 927	41,8	95 189	26,0	63 896	17,4	48 328	13,2
2002	148 226	40,5	99 822	27,3	71 901	19,6	54 195	14,8
2003	132 895	36,3	105 174	28,7	82 156	22,4	70 136	19,2
2004	133 604	36,5	105 651	28,8	83 008	22,7	71 273	19,5
2005	110 865	30,3	92 103	25,2	79 809	21,8	77 182	21,1
2006	106 882	29,2	91 005	24,8	79 774	21,8	85 890	22,9
2007	104 471	29,3	88 796	24,8	79 962	22,4	83 937	23,5
2008	95 253	27,7	82 777	24,1	77 033	22,4	88 300	25,7

Извор: Агенција за вработување

6. Финансиска состојба и финансирање на МСП

Клучна карактеристика на секое претпријатие е финансиската состојба. Претпријатијата треба да имаат познавања на финансискиот менаџмент и финансирањето на претпријатијата. Финансиската анализа помага да се прикаже финансиската состојба и како истата може да се промени. Индикаторите на профитабилност се само едни, но не и единствени индикатори со кои се оценува финансиската состојба на претпријатијата. Останати се индикаторите за ликвидноста, за финансиска стабилност, или индикаторите на готованскиот тек.

6.1 Добивка (профит) и загуба на претпријатијата

Добивката (профитот) е еден од најзначајните индикатори на успешноста за секое претпријатие. Во многу случаи, профитот или загубата, се два фактори кои утврдуваат дали претпријатието треба да продолжи со своите активности или не. Истражувањата покажуваат дека претпријатијата, особено оние од секторот на МСП, можат да преживеат во првите три години од нивното основање, дури и ако тие остваруваат загуби, со што ќе го намалуваат својот капитал и веројатно ќе продолжат да функционираат и во наредните години како би остварувале профит.

Табела 6-1 Добивката и загубата остварена кај претпријатијата

Финансиски индикатори (000 МКД)	Мали			средни			големи		
	2007	2008	индекс 2007/2008	2007	2008	индекс 2007/2008	2007	2008	индекс 2007/2008
Добивка пред оданочување	20,151,615	31,189,908	155%	10,540,959	9,148,187	87%	33,098,110	27,063,305	82%
Загуба пред оданочување	8,875,220	10,387,801	117%	3,289,801	2,465,707	75%	6,348,289	10,139,093	160%
Нето добивка	17,937,045	27,206,558	152%	9,722,657	11,876,011	122%	30,286,373	24,529,354	81%
Загуба	8,947,563	9,920,934	111%	3,224,364	2,444,555	76%	6,155,529	9,911,995	161%

Извор: Централен регистар

Табелата 6.1 ја претставува добивката загубата остварена кај претпријатијата во Република Македонија за 2007 и 2008 година. Вкупната вредност добивката пред оданочување остварена кај сите видови на претпријатија, во 2008 година изнесувала 67 401 милиони МКД, што претставува зголемување од 5.6%

споредбено со претходната година (кога истата изнесувала 63 790 милиони МКД). Во 2007 година, МСП допринеле со 59.84% во вредноста на вкупната добивка кај претпријатија, додека во 2006 година овој сооднос беше 47.73% што претставува скоро ист сооднос со добивката остварена кај МСП за двете години.

Покрај претпријатијата кои оствариле добивка, некои претпријатија оствариле загуба поради одредени причини, како што се, лош квалитет, високи цени на услугите и производите кои ги нудат, или поради други пазарни причини, задоволство на клиентите, итн. МСП во 2008 година се соочија со проблем на недостаток на обртен капитал пред се заради влошената ликвидност на компаниите односно нивните купувачи како и на поконзервативниот пристап на деловните банки при финансирање на МСП. Со почетокот на светската финансиска криза МСП се соочија со намалена побарувачка како на домашниот така и на странските пазари.

Вредноста на загубата остварена кај претпријатијата во 2008 година била 22 992 милиони МКД. Споредбено со 2007 година, вредноста на загубата во 2008 година била зголемена за 4 479 милиони МКД, кога истата изнесувала 18 513 милиони МКД. што се должи на зголемените трошоци во работењето односно намалената продуктивност на компаниите.

Во 2008 година, вредноста на загубите остварена кај малите претпријатија се зголемила 17,04% споредбено со 2007 година. Загубите помеѓу средните претпријатија се намалила за 33,42%, додека вредноста на загубата кај големите претпријатија во 2008 година, споредбено со претходната година се зголемила за 59,71%. Од презентираниите податоци може да се заклучи дека само средните претпријатија ја зголемиле својата продуктивност во работењето.

Табела 6-2 Вредноста на активата и пасивата

Финансиски
индикатори 000 МКД

	Мали			Средни			големи		
	2007	2008	индекс 2007/2008	2007	2008	индекс 2007/2008	2007	2008	индекс 2007/2008
Активна									
А. ПОБАРУВАЊА ЗА ЗАПИШАН, А НЕУПЛАТЕН КАПИТАЛ	572,181	843,221	147%	4,890	3,285	67%	22,532	1,700	8%
Б. ПОСТОЈАНИ СРЕДСТВА	157,395,661	215,181,830	137%	96,343,362	75,336,626	78%	344,617,793	278,647,596	81%

I. НЕМАТЕРИЈАЛНИ СРЕДСТВА	4,949,469	5,094,566	103%	3,439,694	2,095,378	61%	9,470,359	8,862,415	94%
II. МАТЕРИЈАЛНИ СРЕДСТВА	138,165,813	170,986,634	124%	65,117,141	65,116,810	100%	269,677,238	230,476,123	85%
III. ФИНАНСИСКИ ВЛОЖУВАЊА-ДОЛГОРОЧНИ	14,280,379	39,100,629	274%	27,786,527	8,124,438	29%	65,470,196	39,309,057	60%
V. ТЕКОВНИ СРЕДСТВА (обртни средства)	215,855,488	257,729,386	119%	82,629,590	86,702,524	105%	238,051,356	166,135,192	70%
I. ЗАЛИХИ	69,995,346	78,781,959	113%	23,154,642	28,359,851	122%	58,243,765	42,616,796	73%
II. ПОБАРУВАЊА	114,132,501	135,156,532	118%	43,671,462	47,117,097	108%	131,328,442	93,402,050	71%
III. ФИНАНСИСКИ ВЛОЖУВАЊА-КРАТКОРОЧНИ	10,849,955	20,726,968	191%	7,415,465	5,310,301	72%	30,984,995	17,971,417	58%
IV ПАРИЧНИ СРЕДСТВА И ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ	20,877,686	23,063,926	110%	8,388,021	5,915,274	71%	17,494,154	12,144,927	69%
Д. ВКУПНА АКТИВА	373,823,330	473,754,438	127%	178,977,843	162,042,437	91%	582,691,681	444,784,489	76%
Пасива:									
A. КАПИТАЛ И РЕЗЕРВИ	130,188,179	180,181,228	138%	95,354,193	69,242,025	73%	342,430,533	256,212,464	75%
I. ЗАПИШАН КАПИТАЛ	103,403,308	139,694,770	135%	77,001,868	48,365,777	63%	266,976,324	202,235,435	76%
II. ПРЕМИИ НА ЕМИТИРАНИ АКЦИИ	497,108	970,081	195%	1,067,295	587,813	55%	2,198,823	1,372,033	62%
III. РЕВАЛОРИЗАЦИОНА РЕЗЕРВА	4,903,913	4,187,977	85%	3,540,083	4,155,757	117%	31,501,400	27,382,714	87%
IV. РЕЗЕРВИ	6,651,744	13,819,545	208%	7,566,824	6,204,508	82%	23,277,182	15,576,261	67%
V. АКУМУЛИРАНА ДОБИВКА	32,262,093	40,455,079	125%	15,580,218	16,282,983	105%	34,528,973	31,197,091	90%
VI. ПРЕНЕСЕНА ЗАГУБА (-)	24,749,426	36,231,849	146%	15,058,738	11,876,011	79%	45,644,911	36,168,431	79%
VII. ДОБИВКА ЗА ФИНАНСИСКАТА ГОДИНА	16,029,723	27,206,558	170%	8,845,367	7,965,750	90%	38,936,993	24,529,354	63%
VIII. ЗАГУБА ЗА ФИНАНСИСКАТА ГОДИНА	8,810,285	9,920,934	113%	3,188,724	2,444,555	77%	9,344,252	9,911,995	106%
Б. РЕЗЕРВИРАЊА ЗА ОБВРСКИ И ТРОШОЦИ	818,756	596,179	73%	64,315	71,905	112%	2,740,551	3,543,145	129%
В. ОБВРСКИ СПРЕМА ДОВЕРИТЕЛИ	237,190,560	286,364,137	121%	80,974,616	89,623,114	111%	219,775,317	166,978,265	76%
Г. ОДЛОЖЕНО ПЛАЌАЊЕ НАТРОШОЦИ И ПРИХОДИ ВО ИДНИТЕ ПЕРИОДИ	5,625,835	6,612,893	118%	2,584,720	3,105,393	120%	17,745,280	18,050,613	102%
ОБВРСКИ СПРЕМА ДОВЕРИТЕЛИТЕ (ДОЛГОРОЧНИ)	44,724,884	59,020,091	132%	25,061,494	24,149,980	96%	66,867,052	52,931,739	79%
ОБВРСКИ СПРЕМА ДОВЕРИТЕЛИТЕ (КРАТКОРОЧНИ)	192,465,677	227,344,045	118%	55,913,122	65,473,133	117%	152,908,265	114,046,525	75%
Д. ВКУПНО ПАСИВА	373,823,330	473,754,438	127%	178,977,843	162,042,437	91%	582,691,681	444,784,489	76%

Извор: Централен регистар

Во 2008 година, зголемувањето на фиксната актива се должеше поради зголемувањето на материјалната актива (недвижности, опрема, возила) кај претпријатијата, споредбено со 2007 година. Поради ова, и вредноста на активата кај претпријатијата се зголемила.

Што се однесува до работниот капитал (залиха, готовина и побарувања) во 2008 година исто така се бележи зголемување споредбено со 2007 година. Ваквите развој на настаните има позитивен ефект на ликвидноста на претпријатијата.

Зголемената вредност на побарувањата во 2008 година покажува дека претпријатијата не успеале ги наплатат сите средства од продажбата во текот на 2008 година односно се соочуваа со зголемени проблеми при наплата на своите побарувања. Зголемената вредност на залихите и побарувањата, исто така имаат негативно влијание врз паричните текови на претпријатијата.

Обврските (краткорочните и долгорочните) во 2008 година, споредбено со 2007 година се зголемиле во сите видови на претпријатија. Ова значи дека, генерално се зголемиле долговите на претпријатија, а се намалила нивната ликвидност. Намалената ликвидност значи дека претпријатијата се неспособни да ги платат своите доспеани обврски во дадениот временски период.

Зголемената добивка во финансиската година се должи на високиот обрт и намалување на даноците.

Користена литература

Даллаго, Б. (2003), *Важноста на малите и средни претпријатија за економиите во транзиција*, Публикација на ОН.

Државен завод за статистика (2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 и 2008), *Бруто домашен производ на Република Македонија 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006 и 2007* Скопје

Државен завод за статистика (2002 и 2003), *Истражување на пазарот на работна сила Април 2002 и 2003*, Скопје

Донаторски кредитни линии за МСП во Македонија, *Проект за поддршка на Министерството за економија управуван од Европска агенција за реконструкција. Септември 2004*, Скопје

Европска Повелба за мали и средни претпријатија (2003, 2004, 2005, 2006, 2008 и 2009), *Национален извештај 2003, 2004, 2005, 2006, 2008 и 2009* Скопје

Европска Комисија (2004), *Извештај за имплементација на Европската Повелба за мали и средни претпријатија во земјите од западен Балкан*, Брисел

Завод за платен промет (2000), *База на податоци за мали и средни претпријатија 1999*, Скопје

Закон за сметководство (Службен весник на РМ бр. 42/93, 48/93, 6/95, Уставен Суд бр. 247/95, 248/95, 271/95, 304/95, 3/96, 32/98, 39/99 и 70/01)

Закон за трговски претпријатија (Службен весник на РМ бр. 28/96 Амандмани објавени во Службен весник бр. 7/97, 21/98, 37/98, 63/98, 39/99, 81/99, 37/00, 31/01, 06/02 и 61/02)

Институт за претприемништво и раководење со мал бизнис (декември 2000), *Slovene Entrepreneurship Observatory 2000*, Марибор

Канцеларија за заштита на интелектуални права (2000), *Студија на податоци од анкетата на терен 571 претпријатие во Република Македонија во врска со активностите на проектот за формирање центар за технолошко набљудување*, Скопје.

Македонска банка за поддршка на развојот (2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 и 2008), *Годишен Извештај 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 2008* Скопје

Министерство за економија (2003) Серија на законодавни документи кои се однесуваат на претпријатијата, Скопје

Министерство за финансии на Република Македонија (2003), Билтен 11-12, Скопје.

Народна Банка на Република Македонија (2004), *Годишен Извештај 2003*, Скопје.

Опсерваторија за МСП во Македонија (2002, 2003, 2004, 2005 и 2007), *Годишен Извештај 2002*, Скопје.

Опсерваторија на Европските МСП бр. 2 (2002), *МСП во Европа, вклучувајќи и првичен осврт на кандидатите земји за членство во ЕУ*, Луксембург.
ОЕЦД Конференција на министерствата за мали и средни претпријатија (2004), *МСП статистика: кон посистематски статистички мерења на однесувањето на МСП*, Истанбул.

ОЕЦД - ЕБРД (септември 2003), Југоисточен европски регион - *Регионална оцена на политиката за претпријатија*, ОЕЦД, Париз.

ОЕЦД - ЕБРД (октомври 2003), Р. Македонија - *Регионална оцена на политиката за претпријатија*, ОЕЦД, Париз.

Пендев, Д. *ет ал. Малите претпријатија во развојот на стопанството на Република Македонија* (2002), Економски Институт, Астра Арт, Скопје.

Регионална агенција за развој на претпријатија, Прилеп, Истражување за МСП во регионот на Прилеп, Прилеп.

Руски истражен центар за МСП (2002), *Руски Извештај за Опсерваторијата на МСП 2001*, Москва.

СЕЕД (2002), Побарувачката на услуги за развој на бизнисот на малите и средни претпријатија во Македонија, Скопје.

Тхусс, Холгер Ј. (2003), Улогата на МСП во вкупната економија. 7-ми Форум на експерти во Македонија, Скопје.

ФИАС (2003), Административни процедури за бизнис во Македонија, Скопје.

Фондација за развој на претпријатијата во Македонија (2002),
Активности за мали и средни претпријатија во Македонија, Скопје.

Централен регистар (2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006 и 2007), *База на податоци за домашни сметки и правни лица 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 и 2008*, Скопје.